

Richard
Rohr

**Adamův
návrat**

Richard
Rohr

**Adamův
návrat**

**Mužská
iniciace**

VYŠEHRA D 2005

The Work is published by arrangement with The Crossroad
Publishing Company
Copyright © The Crossroad Publishing Company – New York, 2004
Translation © Tomáš Svoboda, 2005

ISBN 80-7021-784-7

OBSAH

Úvodní slovo	11
1. INICIOVÁNÍ DO ČEHO?	17
2. PROČ V MODERNÍCH KULTURÁCH POTŘEBUJEME INIACI?	25
3. DVĚ ZROZENÍ	34
Prvotní hřích	36
4. VELKÉ VZORCE MAJÍ VŽDYCKY PRAVDU	39
5. ŽIVOT JE TVRDÝ	44
Pravé Já a falešné já	50
Posvátné zranění	52
Pojmenování a označování	54
6. NEJSI DŮLEŽITÝ	57
Jak učí mistr	58
Neplatit příspěvky životu	62
7. VE TVÉM ŽIVOTĚ NEJDE O TEBE	64
8. NEMÁTE TO PEVNĚ V RUKOU	70
Náš spolek placaté země	74
Mají starší co říct mladým?	78
Kde začít, nemáme-li to ve svých rukou?	81
Mužská láska musí být zasloužená	83
Iniciace a společenství	85
Hlad po otci	86
9. UMŘEŠ	91
„Wanderlust“ (touha po cestách)	95
Rituály smrti	98
Rituální rozčarování	101

10. JAKÁ JE MUŽSKÁ DUŠE?	104
Ježíš jako válečník	105
Ježíš jako mudrc	107
Ježíš jako milovník	108
Ježíš jako král	109
Připustit a pojmenovat to negativní	111
11. ČTYŘI INICIACE	116
Bojovník	117
Mudrc	118
Milovník	120
Král/otec	123
12. VŠECHNA TRANSFORMACE SE ODEHRÁVÁ V LIMINÁLNÍM PROSTORU	126
Liminoidní prostor	130
13. JAK NA TO?	132
Kritika milovníka	134
14. JEŽÍŠOVÝCH PĚT SDĚLENÍ: SPOLEČNÁ KRÁSA	139
1. Je pravda, že život je tvrdý ale... ..	140
2. Je pravda, že nejsi moc důležitý, ale... ..	141
3. Je pravda, že ve tvém životě nejde o tebe, ale... ..	143
4. Je pravda, že to nemáš pevně v rukou, ale... ..	147
5. Je pravda, že zemřeš, ale... ..	149
PŘÍLOHA: UKÁZKOVÝ RITUÁL	152
Prostor a nálada	152
Před a po	155
POZNÁMKY	159
BIBLIOGRAFIE	166

Adam, první lidské jméno, znamená „vzatý ze země“.

Všem Adamovým synům:

všem, kdo se stydí za to, že jsou ze země,
všem, kteří příliš milují to, že jsou ze země,
všem, kteří nemají nic ze země,
všem, kteří toho mají příliš mnoho,

všem, kteří potřebují poznat, že jsou ze země
a snaží se z hanby uprchnout do nebe,
pochybující o zahradě, kterou už mají,
opouštějící zahradu, kterou už sami jsou,

všem těm věnuji tuto mapu k návratu.

ÚVODNÍ SLOVO

Napřed bych chtěl, abyste se trochu něco dozvěděli o mém zázemí. Možná vám to umožní pochopit, proč jsem napsal tuto knihu. Jsem vzdělán ve filosofii a teologii a jsem samouk v oborech psychologie a posvátného příběhu. Jsem věřící katolický křesťan, svou duchovní volbou jsem františkán a svou zkušeností jsem duchovní průvodce a vedoucí komunity. Je mi dána schopnost vyučovat a svou vlastní volbou jsem zčásti poustevník. Čtu učence, ale sám nejsem učenec.

Mojí prací je vytvářet syntézu. Mým úkolem je doručovat dobré zprávy masám, ne z nich dělat elitní nebo akademické cvičení pro uzavřenou skupinu. Jak svatý Řehoř z Nyssy (335–395) popsal svou vlastní práci: žvýkat příslušné texty a činit je stravitelnými. Tato kniha je výsledkem žvýkání mnoha iniciačních textů, starobyklých i nových, po dobu patnácti let a já doufám, že pro čtenáře bude výsledek jak chutný, tak výživný.¹

Tuto knihu napsal bílý Američan, člen střední třídy, který je zajištěný, nadprůměrně vzdělaný, vysvěcený, neženatý a muž. Muži jako já jsou velikým strukturálním a duchovním problémem. Sedíme si pohodlně na údajném vršku hromady a právě tato skutečnost víc než cokoli jiného je důvodem, proč *musím* napsat tuto knihu. Muži jako já, kteří mají přístup k různým privilegiím a svobodám, které jsou jiným odpírány, musí mluvit o mužské hře zevnitř. Myslím, že duchovní věci je možné otevřít jedině zevnitř. Podobně jako to o sobě říkají ženy, muže musí *od začátku do konce vysvětlovat muži*. Jistěže, minulých dvacet let a možná po většinu historie jsme byli vysvětlováni každou mocenskou skupinou, která byla zrovna u vlády, což nikomu z nás moc neprospělo, a v nedávné době jsme byli vysvětlováni ženami, což pro nás bylo jak dobré, tak špatné. Mužům se ale nikdy dost dobře nedařilo popisovat svou vlastní duši. Jako by k tomu

neměli správný jazyk nebo o to ani neměli zájem. Naším posledním vážným pokusem o to byla pravděpodobně ústní tradice hledání svatého grálu.²

Tradiční iniciační rituály dělaly přesný opak. Vysvětlovaly obyčejné muže zevnitř. Přiznávaly mužství i vlastní vrozenou duchovnost a snažily se přivést muže k celistvosti zdola nahoru a zevnitř ven. Budu se snažit o totéž, tváří v tvář kultuře a církvi, která se obvykle snaží vysvětlovat muže shora dolů a z vnějšku dovnitř. Podle mě takový postup nikdy nemůže fungovat a domnívám se, že už nějakou dobu nefunguje. Naše náboženské instituce nedávají většině mužů přístup k důvěryhodným setkáním se Svatým nebo s jejich vlastní celistvostí. My většinou dáváme mužům pověření, lešení, cedule a vmlouvavé obrazy, které se snaží vytvářet náboženskou identitu a hranice zvenčí. Ale skutečné štěstí, stejně jako skutečné osvícení, je vždycky práce, která se odehrává uvnitř. Nakonec se stejně budeme muset spoléhat na svou vlastní zkušenost. Pak můžeme klidně vést muže k autentické náboženské zkušenosti. To je podle mě skutečný význam tradice.

Přestože nejsem ani kulturní antropolog, ani etnolog, ani sakramentální teolog, mluvil jsem s některými odborníky, přečetl jsem všechno, co jsem mohl,³ a po dobu minulých dvaceti let jsem vedl mužská duchovní cvičení a mužské iniciační rituály. Přitom jsem hodně cestoval a přednášel jsem mužům v severní, jižní a střední Americe, východní a západní Evropě a v některých částech Asie, Afriky a Austrálie a v několika kulturách jsem osobně mluvil s muži, kteří prošli formální iniciací. Moje vzdělání v tomto oboru vychází většinou z praxe, zahrnující oněch patnáct let, kdy jsem působil jako pastor laické komunity v Cincinnati a patnáct let, kdy jsem byl okresním vězeňským kaplanem v Albuquerque. Všechna tato zkušenost mi ukázala, koho stojí za to poslouchat a co stojí za to číst. Doufám, že to dá této teorii spojení s kusem konkrétní praxe. Říkejme tomu „teologie zdola“, což pro mě je skutečný význam inkarnace a sestoupení Ducha svatého.

Mým hnacím motorem pro tuto práci byl stálý smutek a zklamání z nedostatku vnitřního života mnoha mužů, s kterými se setkávám. Dokonce mezi duchovními, kněžími a zbožnými laiky

i mezi vysokými a úspěšnými průvodci, od kterých bychom očekávali víc. Není to jejich chyba, pokud se vůbec musí mluvit o chybě. Ve většině případů jim nikdo nenabídl nic víc než Jákobovu lacinou „polévku“. Jsme synové Ezaua, kteří jsme prodali své prvorozenství za náboženství na způsob rychlého občerstvení (Gn 25,29–34). Takové náboženství není schopné hluboce transformovat ani člověka, ani svět.

Ukážu vám teď svoje myšlenková východiska – s vědomím, že každý nějaká máme a jediné, co s nimi můžeme dělat, je uvědomit si je. Za prvé věřím, že *pravdu lze spíše najít na dně a na okraji věci než na vrcholu či ve středu*. Vrchol a střed vždycky musí mnoho věcí dokazovat a příliš mnoho chránit. K tomuto poznání jsem dospěl promyšlením židovsko-křesťanského Písma právě ze svého františkánského zázemí, z pedagogiky utlačovaných a z trvalého svědectví svatých a mystiků, jakož i z prvních kroků organizace Anonymních alkoholiků. Konečná autorita v duchovním světě většinou nepřichází z nějakého úspěšného programu, ale z nějaké podoby utrpení, které vždycky cítíme jako jakési dno. Nezajištěnost a nestálost jsou nejlepšími duchovními učiteli, jak to ukazuje Alan Watts⁴ a mnozí další. Radostná zvěst evidentně není vítězný scénář, přestože naše ego, dokonce i církve, se o to stále snaží.

Za druhé, jak řekl Einstein, věřím, že „žádný problém nemůže být vyřešen na stejné úrovni vědomí, která ho vytvořila“.⁵ Snažím se vyučovat kontemplativnímu postoji k životu, který dává lidem úplně nový způsob poznávání světa a který má moc je přenést dál, než dosáhne pouhá ideologie a dualistické myšlení.⁶ Upřímně řečeno, to, čemu náboženství říká kontemplace, je jediná mysl, která je široká a hluboká dostatečně na to, aby odpověděla na skutečné a důležité otázky. Dospělé náboženství nás vždy vede k nějaké podobě modlitby, meditace nebo kontemplativní mysli, aby se tak vyvážila naše mysl, která je většinou kalkulativní. Takové „vidění“ – a právě o ně tu jde – vám vždycky dává schopnost být šťastní a šťastně samotní, zakořenění jinde, smíření s paradoxem a tajemstvím a většinou odolní vůči masovému vědomí a jeho falešným slibům. Říká se tomu „vidění moudrosti“.

Za třetí se domnívám, že mohu umístit své názory někam mezi pozici sociálních konstrukcionistů (kteří tvrdí, že mužská mysl a identita jsou zcela formovány vzděláním a kulturou) a esencialistů (kteří tvrdí, že je něco vrozeného, co přichází s mužskou myslí a s mužskou biologií). Když si odmyslím tento nekonečný spor buď–anebo, tak věřím, že jsme přibližně z jedné třetiny dáni přírodou, z jedné třetiny výchovou a z jedné třetiny svobodnou volbou. Takový názor asi nikoho nepotěší, ale pro mě je velmi důležité, abychom si zachovali silné vědomí svobodné vůle a lidské důstojnosti, která s ní jde ruku v ruce, a současně abychom si uvědomovali jak základní mužské geny, tak i pozdější lidské přizpůsobování. Jinak bychom skončili buďto u kultury obětí, nebo u kultury osočování, jakou máme dnes v Americe. My si nemůžeme vybírat, co se nám stane, ale můžeme spolupracovat s milostí a volit, jak na ni odpovíme (Ř 8,28).

Netvrdím, že by existovalo nějaké ideální mužství, které by se vznášelo někde v platónském kosmu, nýbrž že ve skutečnosti existuje mnoho různých mužství. Doufám, že zde mohu přispět trochu ke studiu rozdílnosti pohlaví tím, že budu uznávat a povzbuzovat co nejvíce z těchto podob mužství. Svým filosofickým vzděláním jsem františkán a skotista, a tak věřím, že Bůh vytváří pouze jednotlivce a nikoli prostě rod nebo druh nebo to, čemu se říkávalo univerzálie.⁷

Takový pohled by nám měl pomoci vyhnout se každé rigidní ideologii nebo velkohubému vysvětlování čehokoliv, protože nakonec je nutno se zabývat *tímto* člověkem v *tomto* okamžiku a na *tomto* místě. Domnívám se, že přesně to dělá Bůh, a to je jedno z nejvíce zapíraných, přitom však základních témat židovsko-křesťanského Písma.⁸ Takové „vyvolení“ nebo „vybrání“ ponechává milost a prostor při okrajích všeho druhu a já doufám, že totéž se nám podaří v této knize.

Nakonec se domnívám, že naše obrazy a slova, kterými zobrazujeme a vyjadřujeme Boha, mají hluboký význam pro náš praktický život, protože všichni se stáváme tím Bohem, kterého uctíváme. Toto se stalo ústředním průlomem ve vědomí v posledních desetiletích, zejména díky feministickým teoložkám.⁹ Věřím, že

Bůh je konečnou kombinací mužství a ženství, ať už to znamená cokoli. Bůh je plně sexuální v nejhlubším významu toho slova.¹⁰ Je mi proto jasné, že musíme najít společné způsoby jak uznávat, uctívat a pojmenovávat ženskou povahu Boha, protože jsme po staletí své metafory Boha příliš omezovali.

Nebudu odstraňovat ani zakazovat všechny ty nádherné sexuální nabitě výrazy pro Boha, jako matka, otec, syn, dcera, nevěsta, ženich, přítel, host, milovník, žárlivý milovník, nebo dokonce svůdce. Ba nejsem ani ochoten eliminovat pojem Boha, vztah s Bohem nebo samotné slovo Bůh (přestože si uvědomuji, že každé pojmenování Boha, včetně tohoto slova samotného, bude vždycky velmi omezeným připodobněním a ponese s sebou velkou zátěž). Doufám, že dokážeme nastolit novou pokoru v našem používání náboženské řeči, což pro mne je samotný důkaz její opravdovosti. Svaté tajemství, nebo chcete-li vyšší moc je místo, kde přebývá všechna energie extáze, vytrvalosti, lásky a dlouhodobé proměny a neměli bychom se opovážovat rozměňovat iniciaci na prázdný sekularismus. Pravý Bůh nás vždycky osvobozuje, především od nás samých a pro něco většího. V tomto hlubokém smyslu nás Bůh skutečně zachraňuje právě tím, že nám dává sebe sama a vtahuje nás do většího příběhu.¹¹

1. INICIOVÁNÍ DO ČEHO?

Ve všem a do všeho jsem zasvěcen.

(F 4,12)

Nemusíme se pouštět do toho dobrodružství osamocení: hrdinové všech dob šli před námi. Labyrint je důkladně prozkoumán.

Nám stačí jen následovat stopy hrdinů, a tam, kde jsme si mysleli, že nalezneme opovržení, nalezneme Boha. Kde jsme si mysleli, že zabijeme druhého, zabijeme sami sebe. Kde jsme měli za to, že putujeme ven, vejdemo do středu naší vlastní existence.

Kde jsme mysleli, že budeme sami, budeme spolu s celým světem.

(JOSEPH CAMPBELL, HRDINA S TISÍCI TVÁŘEMI)

Jak si vysvětlit existenci lidí přesahujících pouhé žití, které tu a tam potkáme v každé zemi, ve většině institucí, i v těch nejmenších církvích, skryté v našem sousedství? Zdá se, že vždycky se najdou jeden dva lidé, kteří drží energii skupiny pohromadě. Strategičtí jednotlivci, které by Bible nazvala „vyvoleným lidem“, muži a ženy, kteří posunují události a historii dopředu, někdy téměř neviditelně. Kde se takoví lidé berou? Odmítl jsem představu, že by takoví lidé mohli pocházet z jednoho konkrétního náboženství, z jedné konkrétní myšlenkové školy, z jedné konkrétní rasy nebo národa, z nějakého specifického socioekonomického sektoru, nebo že by dokonce vždycky byli v konvenčním smyslu dokonalí nebo morální. Zdá se, že duchovně silní jednotlivci přesahují a ruší všechny tyto hranice.

Zdá se, že se jim přihodilo něco jiného, a jeden způsob, jak to říci, je ten, že tito lidé byli nějakým způsobem iniciováni. Iniciování do svého pravého Já, iniciování do proudu skutečnosti, iniciování do velkých vzorců, které jsou vždycky pravdivé, iniciování do života Boha – vyberte si popis, který vám nejlépe vyhovuje. Takové iniciace nabývaly specifické rituální formy ve všech

dobách a na všech kontinentech po většinu lidských dějin. Byly považovány za ústřední pro společenské přežití téměř každé kultury – a zvláště pro duchovní přežití mužů.

Iniciační vzorce jsou nejstarším systémem duchovního vzdělávání, o kterém víme, a předcházejí veškerému institucionálnímu náboženství. Vynořily se celosvětově uvnitř toho, co Karl Jaspers nazval před-osovým vědomím, v době před osovou dobou (800–200 př. Kr.), kdy lidé po celém světě počali organizovat své myšlenky.¹² Existuje mnoho důkazů, že tato osová doba skončila svou pouť a teď se obrací proti sobě. Vidíme to ve zhoubných důsledcích racionalismu, individualismu a patriarchy. Domnívám se, že právě to je středem mnoha našich dnešních kulturních a náboženských problémů. Potřebujeme si nyní zopakovat moudrost před-osové doby společně s jasností a světlostí doby osové. V této knize se budu snažit právě o takový dvoupólový přístup a doufám, že budu spravedlivý k oběma dobám a jejich přínosu. Jaspers by to nazval druhým osovým vědomím, já to budu nazývat prostě působením Ducha na lidské vědomí.

K nastartování cesty k duchovní dospělosti je nutný nějaký křest (čti „iniciace“). Oheň, voda, krev, selhání nebo svatá touha, to všechno mohou být katalyzátory, ale bez pádu nebo většího ponoření do ústředního tajemství člověk nemůže plavat v tom správném oceánu. Je to nutná cesta od falešného já k pravému Já. Bez takové velké porážky budeme z pozice svého malého já chybně interpretovat bezmála všechna náboženská slova a rituály. Budeme Boha využívat, místo abychom jej milovali. Náboženství vůbec nefunguje, pokud nedojde k setkání, zejména k „blízkému setkání prvního druhu“. Padáme do nepojmenovatelné lásky a do nové svobody, kterou mnozí nazývají Bůh.

U těch lidí tyčících se nad pouhým životem, s kterými jsem se setkal, vždycky nacházím jednoho společného jmenovatele: v nějakém smyslu všichni zemřeli dříve, než zemřeli. V nějakém bodě byli dovedeni na okraj svých soukromých sil a toto zhroucení, které určitě pociťovali jako umírání, je uvedlo do většího života. To je ono! *Když měli pocit, že se zhroutí, tehdy učinili průlom.* Místo toho, aby se vyhýbali osobní smrti nebo proti ní zuřili, oni

prošli smrtí, smrtí svého starého já, svého malého života a vyšli ven na druhé straně s vědomím, že smrt už jim nemůže ublížit.

Pro mnoho západních lidí je život, smrt a zmrtvýchvstání Ježíše Nazaretského nejdůležitějším příkladem tohoto vzorce a Ježíš je často uznáván, dokonce i mnoha nekřesťany, jako nevlivnější osoba posledních dvou tisíc let. Vzorec sám je však archetypální a pevně včleněný do historie, literatury a poezie. Ježíš je dokonalým příkladem iniciace v její plnosti, ale byli mnozí jiní, kteří nechali „obilné zrno zemřít“ (výrok nacházející se nejenom v Janově evangeliu, ale i v maloasijských mysterijních náboženstvích). Abraham, Buddha, Maria, Rúmí, Jana z Arku, Gándhí, Martin Luther King, Matka Tereza a krev všech mučedníků jsou vlastním palivem a ohněm historie. Je tomu tak, že pokud váš život nějakým způsobem nenapodobuje tento plný cyklus, jste pouze užiteční nebo zajímaví, ale nejste ještě *mošel mešalim*, mistry moudrosti.

Na jakési reálné rovině se všichni opravdu velcí lidé setkali s „Velkým“ a jejich velikost spočívá v poznání, jak řekl můj otec František z Assisi, že žádná „druhá smrt jim nemůže ublížit“. Toto zkušenostní poznání, že smrt ztrácí svou konečnou moc, je podstatou každé skutečné iniciační zkušenosti. Takoví lidé žijí v jiné říši, mimo naše obyčejné strachy, v alternativní realitě, jiné, než je ta, kterou považujeme za samozřejmou. Když nějakým způsobem projdete oním přechodem, pak jste iniciováni. Nedá se to nijak zfalšovat nějakým pouhým systémem víry nebo morálních výkonů, sebejistým členstvím ve skupině nebo nějakou hrdinskou soutěží ve vytrvalosti. To všechno Pavel skvěle uvádí jako obvyklé protiklady lásky (1 K 13). Já bych řekl, že to jsou obvyklé náhražky, jichž ego užívá, když ještě opravdově neprošlo ze smrti do opravdového života. Neiniciované ego tvrdě lpí na slovech a rituálech a schází mu jakákoliv opravdová vnitřní zkušenost. Pro iniciovaného člověka existuje velmi jasný rozdíl mezi „před“ a „potom“. Potom jasně víte, že jste v jiném psychickém místě; jste jiná osoba. (V některých kulturách pro nově iniciovaného jednotlivce dokonce ani neplatily staré dluhy a staré smlouvy. Byl skutečně uznáván za nově stvořeného.)

Po většinu historie se této cestě vyučovalo v posvátném prostoru a rituální formou, což vyjasňovalo, destilovalo a zkracovalo celý proces. Nebyla to pouhá série přednášek. Toto je skutečný tradicionalismus a zároveň základ toho, čemu se později začalo říkat svátosti. Život a jeho cykly nás podobným způsobem iniciují, dokud snad konečně nepochopíme toto poselství sami pro sebe. Obávám se ale, že mnozí je nepochopí. Oni se bouří proti skomírání světla až do konce. Jelikož rituály přechodu a posvátný prostor nejsou v našich konzumních kulturách v oblibě, většina lidí se nenaučí, jak překonat svůj strach z umenšení, ať už je to přímo bije do očí, nebo je to jen jemně zve dál. Nejsou připraveni k velikonoční večeři (Mk 14,16). Myslím, že tento nedostatek přípravy na přechod, naše nevyzrcičenost v práci se zármutkem a v opouštění, naše neschopnost odevzdat se vyššímu životu je základem celé naší duchovní krize. *V každé velké spiritualitě jde o opouštění.* Místo toho jsme z ní učinili záležitost brání, získávání, výkonů, vítězství a úspěchů. Ze spirituality se stalo představení, které si hrajeme sami pro sebe – a to Bůh nepotřebuje. Pravá spiritualita zrcadlí paradox samotného života. Cvičí nás jak v odpoutávání, tak v připoutávání – v odpoutávání od pomíjivého, abychom mohli přilnout k tomu podstatnému. Ale když nedostanete dobrý výcvik v odpoutávání, může se vám stát, že se připoutáte k mnoha mylným věcem, zejména k obrazu sebe sama a k jeho touze po bezpečí. Vlastní zájem se velmi dobře maskuje, často i jako náboženství.

Prvotní kultury, společnosti organizované kolem kmenových linií v době před-osového vědomí, se obecně nezaměřovaly na konec života ani na poslední věci. Strach ze smrti, soud, posmrtná odměna a trest hrají v jejich způsobu myšlení velmi malou úlohu (na rozdíl od křesťanství). Iniciované a iniciující kultury se soustředily na správný začátek (proto „iniciace“), a potom důvěřovaly, že konec se o sebe postará sám! Jejich starostí byly *první věci* na rozdíl od posledních věcí a toto zaměření v tomto světě má zásadně rozdílné důsledky, protože nám dovoluje žít v přítomnosti. Spojuje obyčejný čas s časem věčným, sjednocuje nebe a zemi, spíše než aby z nich činilo protiklady, nepřátele nebo z jednoho

dělalo překážkovou dráhu na cestě k druhému. Obávám se, že moderní lidé jsou po většinu času zcela schizofrenní ve vztahu k těmto dvěma světům. Kromě situací, kdy opravdu milujeme, opravdu se modlíme nebo stojíme opravdově nazí uprostřed přírody.

Náš křesťanský výraz pro tento rázný první krok je „inkarnace“ – vtělení (spojení těla a ducha), a to je základ pro všechno ostatní, co dál následuje jako logický důsledek. Jak tomu rozuměli raní církevní otcové, „vtělení je už spasení“, a není potřeba žádná krvavá oběť, aby ukázala Boží věrnost lidstvu. Jakmile Bůh řekne ano tělu, pak tělo už není špatné, ale stává se „skrývajícím a odhalujícím“ místem přebývání Boha. Náboženství se tak stává mnohem více potvrzením samotného života a možnosti lásky než truchlivým strachem ze smrti, soudu a pekla. Právě náboženství je vždycky příležitostí k radostnému mysticismu, a nikoli temnou zkouškou morální výdrže.¹³

Tím společensky a strukturálně geniálním na iniciujících kulturách je to, že každá generace dostala příležitost začít znovu a zčerstva. Každá generace mužů je znovu utvářena, jako skupina a jako sociální jednotka. Je to spása historie, nejenom jednotlivců. Takové dílo nového stvoření nelze uskutečnit o samotě, protože ve svém základu jsme společensky propojené bytosti; znovustvoření se nedá naučit pouhými slovy nebo kázáním. Chce to rituální zkušenost, podporu společenství i kus mystiky a zkušenosti z první ruky, aby se v každé skupině zažehl oheň. Není divu, že afroameričtí křesťané se vynořují z křesťanského pramene zpívající „Ó šťastný den!“. Není divu, že život muže doopravdy nezačal, dokud nebyl iniciován. Do té doby byl nenarozený, byl duch, a ne muž. Po své iniciaci však už nebyl definován žádnou malou a možná nefunkční rodinou ani historií plnou násilí. Byl znovu připojen k celému vesmíru, srovnán s velikou perspektivou (pro křesťany: „královstvím Božím“). Teď byl synem – a takové kultury se nebály to vyslovit – Synem Božím! Právě to Ježíš poznal při své iniciaci: své milované synovství a radost a náklonnost svého Otce (Mt 3,17).

Znovuzrození nám může přinášet radost, a to je radikální a potřebná naděje pro náš současný svět, který je většinou definován

zapamatovanými křivdami, kmenovou totožností a minulostí. Díky dokonalejším historickým záznamům a snadnému přístupu k nim máme stále lepší důvody k tomu, abychom se navzájem nenáviděli, aby mezi námi bylo více hněvu a násilí než kdykoli dřív. Terorismus v současné době definuje tvar historie pro nadcházející pokolení, a to právě proto, že naše generace neprožívají žádnou re-generaci. Indiáni nás nenávidí víc než před padesáti lety, stejně jako mnozí Afroameričané a většina cizinců. Zdá se, že naši budoucnost utváří koloběh násilí. Bez duchovní regenerace v každém pokolení jsme paralizováni svou minulostí a budoucnost je jenom pokračování téhož. Současná náboženská nálada není nic víc než špatný román o zločinu a trestu.

Přestože v současné době potřebují iniciaci jak muži, tak ženy, v této knize se zaměříme na iniciaci, již vyžadují muži našeho druhu. Ženy častěji měly rituály plodnosti nebo puberty, protože dospívají výrazně jiným způsobem. Mnohé kultury a mnohá náboženství chápaly muže ponechaného sobě samému jako nebezpečný, ba destruktivní prvek společnosti. Z různých důvodů muž neměl přirozenou tendenci budovat společné dobro, ale neomylně vyhledával svou vlastní bezpečnost a růst. Dá se říci, že ženy byly v historii iniciovány svou podřízenou pozicí v patriarchálních společnostech, „krvavým“ ponížením při menstruaci, porodu a přechodu, výchovou dětí, která rozbourává ego, i jejich většími investicemi do vztahů. Muži k tomu, aby se stali pozitivně přispívajícími nebo moudrými členy většího společenství, vždycky potřebovali nějakou tu bouli na hlavě, pád z příslovečné věže nebo své vlastní krvavé ponížení (v překvapivě velkém počtu kultur šlo o obřízku).

Ernest Becker působivě ukazuje ve své knize *Zapření smrti*, za níž získal Pulitzerovu cenu, že hrdinská díla mužů jsou většinou přehnanou kompenzací ochromujícího strachu ze smrti, bezmocnosti a ponížení. Říká, že muži nikdy nenajdou svou pravdu či svou moc, dokud si neprožijí smrt, dokud nezažijí tvořivé napětí z toho, že jsou současně omezení i neomezení. Jak Becker šokujícím způsobem ukazuje, jsme zdrceni tím, že jsme jaksi božští, a přitom jsme „bohové, kteří serou“.¹⁴ Velmi často z tohoto hlubo-

kého strachu z neúspěchu, z této lidskosti, z této smrti, z tohoto lejna pochází egoismus, výkonnost, ambice a frajerství. Hrdinské dílo nikdy nefunguje moc dlouho a nakonec se vždycky obrátí zpátky v hněv, depresi, různé zástupné oběti a násilí. Tím, že se vyhýbá smrti, se muž ironicky vyhýbal životu a toto ústřední poznání oživovalo různorodé rituály přechodu v prvotních kulturách. Jejich cílem bylo včas uvést muže do skutečného života.

V dnešní době se mladí muži snaží sami sebe iniciovat tím, že se přinutí jít až na okraj a nejrůznějšími způsoby riskují. V těch mladých mužích je stále přítomen jakýsi instinkt, který je vede k iniciaci, ale většinou nemají tu moudrost nebo vedení, aby uzavřeli celý kruh a pochopili samo sdělení. Konečného uzdravení dosáhneme při setkání se „skutečným“, což je právě *všechno* to, co je reálné. Odpustit sobě samým vše je pro ego nejhlubší druh smrti. Taková iniciace do smrti, a tedy do života, právem muže zachraňovala. Katolíci tomu říkají paschální tajemství nebo utrpení Krista, pašije. Samo slovo prozrazuje, oč jde, protože pašije (z lat. *patior*) znamená „dovolit“ nebo „strpět“. Nejde o činnost, ale o trpnost. Dnešní mladí muži hledají spásu pomocí trefných odpovědí a v hlavě usazené víry, co že pro ně Ježíš udělal, místo toho, aby sami kráčeli cestou tohoto tajemství. Pravdivé náboženství neříká, že posléze vyhrájeme věčný život, uspějeme-li v nějakém gigantickém písemném testu. Jde o to, že se teď, v tomto okamžiku dotkneme života a sami *poznáme* něco ohromného.

Klasickým iniciačním rituálům se skvěle dařilo připravovat muže pro obě etapy jejich života: vycvičit mladé muže v potřebné kázni a úsilí pro vzestupnou první polovinu života a připravit je zavčas na potřebný sestup a opouštění v druhé půlce života.¹⁵ V současné době se nám ani jeden z těchto životních úkolů moc nedaří a institucionální náboženství se jenom stále snaží plnit první úkol při vytyčování hranic identity a struktury ega. Staré národy věděly, že jestliže muži zmeškají svou iniciaci, stanou se z nich nepoužitelné lidské bytosti, jak pro sebe samotné, tak pro společnost. Každý zanedbaný rituál přechodu vede k novému ztuhnutí osobnosti, ke snížení schopnosti vidět, přizpůsobovat se, chápat a opouštět, zkrátka být člověkem. Nakonec to muže obírá

o moudrost druhé poloviny života, protože stále hledají uzavřenost a soukromé oceňování, jež náleží první polovině života.

Z tohoto předvídatelného zužování a tuhnutí, k němuž v lidech dochází, existuje pouze jedna skupina výjimek. Mnozí postižení a chudí lidé, mnozí lidé v podřízených pozicích, mnozí, kteří pracují s umírajícími a utlačovanými, mnozí, kteří prošli blízkostí smrti a praví mystikové ve všech náboženstvích tvoří tyto zářné výjimky. Často s postupujícím věkem stále více vyzařují, jsou stále pružnější, mají větší soucit. Proto nás biblická tradice učí, že ti „malí“ mají velký náskok ve věcech moudrosti a duchovní iniciace.¹⁶

Jestliže vám někdo bude vyprávět o znovuzrození, osvícení nebo spásy a o cestě do nebe a nebude napřed poctivě mluvit o umírání, nevěřte mu. V celé přírodě neexistuje žádná obnova bez předcházející ztráty. I samo slunce v každém okamžiku umírá. Nemůžete se narodit „znovu“, pokud napřed nezemřete. Evangelium prosperity není vůbec žádné evangelium. Smrt a život jsou ve věčném objetí, jsou to dvě strany stejné mince. Nemůžeme mít jedno bez druhého, to je jedno absolutně společné téma na pozadí každého iniciačního rituálu, který jsem studoval. Iniciace, která by zkušenostně neučila tomuto paschálnímu tajemství, není vůbec žádnou iniciací.

Richard Rohr

Adamův návrat

EDICE CESTY 11. SVAZEK

Z anglického originálu Adam's Return,
The Five Promises of Male Initiation
vydaného nakladatelstvím
The Crossroad Publishing Company,
New York, roku 2004, přeložil Tomáš Svoboda
Typografie Zbyněk Kočvar
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2005 jako svou 686. publikaci
Vydání první. Stran 176
Odpovědný redaktor Martin Žemla
Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava
Doporučená cena 158 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

ISBN 80-7021-784-7